

land. Så vidt vi kan bedømme kilderne var dette opgør imidlertid ikke i hans mere langsigtede planer bestemt til at foregå i 1938, heller ikke i 1939 og endog ikke i 1940, men derimod nok i 1944, når hans flådeoprustning var fuldendt, hvis udviklingen gik i hans favor. Drømmen om at udvide Tysklands område i øst forlod ham ikke og forsøget på at neutralisere Sovjet i 1939 var en behændig taktisk manøvre. Set fra en øjeblikssynsvinkel er Hitlers politik at opfatte som en lang række improvisationer og behændige manøvrer for at nå konkrete isolerede mål. Set i et langt perspektiv bliver realiseringen af langsigtede mål gennem denne række af enkeltaktioner tydelig. Robertsons synsvinkel er i temmelig høj grad øjeblikssynsvinklen. Dette spørgsmål om perspektiv er formentlig afgørende i den standende strid om vurderingen af Hitlers politik.

IB DAMGAARD PETERSEN

JACOB KRONIKA: Midt i fjendens lejr. Slesvigske dagbogsblade fra Hitlerkrigens Berlin. København, Gyldendal, 1966. 270 s. 39 kr.

Jacob Kronika, det danske mindretals talsmand hos den tyske regering fra 1932-45 og »Nationaltidende«s og »Svenska Dagbladet«s berlinerkorrespondent i samme tidsrum, påbegyndte i 1957 offentliggørelsen af sine optegnelser i en bog som han kaldte »Lys i vinduet – slesvigske dagbogsblade fra Berlin 1933-39«; »Midt i fjendens lejr« er en fortsættelse heraf, idet den dækker perioden oktober 1941 til maj 1943. Om sin første bog skrev Kronika selv, at det drejede sig om en bearbejdelse af et udpluk af notaterne, og om »Midt i fjendens lejr« erklærer han, at »ingen anden end jeg selv er forresten i stand til at tolke de kodeord, afkortelser, forvrængninger osv., som jeg af forståelige grunde har gjort brug af i mine dagbøger fra dette Naziberlin. Hvor det bliver nødvendigt, vil jeg efter hukommelsen kunne komplettere notaterne« (s. 23). De originale nedtegnelser er således oversat til normalsprog, de er bearbejdede og suppleret med erindringsstof, og de er – som det vil vise sig under læsningen – kædet sammen af store passager med ren fiktion. Det giver en let læst, atmosfærefyldt og i bedste forstand spændende bog om krigshverdagen i Berlin, om samtaler med regerings- og partifunktionærer, om danskhedens skæbne og kampen for »Flensborg Avis«, og om københavnerrejser med inspirerende diskussioner på »Nationaltidende«s redaktion i kredsen omkring Aage Schoch; men samtidig har forfatteren rigtignok også gjort den kritiske læser en bjørnetjeneste, fordi det ikke af teksten fremgår, hvornår det samtidige notat slutter, og erindringsstoffet og den senere erhvervede viden begynder; tværtimod har Kronika bibeholdt dagbogsstilen – det sker blandt andet gennem ganske unødvendige mystifikationer som anvendelsen af pseudonymer, navneforkortelser og ikke motiverede udeladelser i samtalereferaterne – og han har derigennem givet sin fremstilling et præg af samtidighed og autenticitet som en stor del af oplysningerne i hvert fald ikke kan gøre krav på. Det gælder klart, når Kronika 12.12.42 karakteriserer den selv i parti- og regeringskredse ukendte og konturløse bureaukrat Eichmann som »den stormægtige chefadministrator vedrørende jødeudryddelsen«, når han 9.1.43 med tydelige associationer fra 20. juli-attentatet i 1944 taler om en hængning i Plötzensee-fængslet med »slagterkroge«, eller når

han 27.4.42 under et københavnerophold lader Peter de Hemmer Gudme berette om den voksende aktivitet indenfor »modstandsbevægelsen«, et begreb der endnu ikke eksisterede. Men i almindelighed er det uhyre vanskeligt for ikke at sige umuligt at sondre imellem forfatterens ubestridelig store viden om interne tyske forhold, nedfældet i dagbogsnotatets umiddelbarhed, og så de oplysninger som stammer fra efterkrigsårenes øgede indsigt, og som derfor hyppigt i tilbageprojektion får karakter af bagklogskab og efterrationalisering; derfor er »Midt i fjendens lejr« – der fremlagt i en anden form kunne være blevet et fremragende kildeskrift – i det store og hele død kapital for forskningen, indtil dagbøgerne i dechifreret stand, men uden at deres oprindelige anlæg iøvrigt er forvansket, en gang ad åre kan gøres tilgængelige for historikerne.

Kronikas bog er imidlertid ikke blot et stemningsbillede fra krigsårenes Berlin, den er også en højst personlig og lidenskabelig ført dialog mellem realpolitikeren Jacob Kronika, der »spiller spillet« for at overleve og redde danskheden igennem krigen, og hans modpart, den kristne og dybt engagerede antinazist Jacob Kronika, der stillet overfor sine venners krav om en klar stillingtagen – i sidste instans valget af den tredje emigration: selvmordet – forfølges af sin fortid og pines i sin samvittighed over at han gennem sit loyale samarbejde med rigsregeringen gør sig til medansvarlig for regimets forbrydelser. Karl Jaspers ord »Vi er skyldige, fordi vi har overlevet«, står som motto på titelbladet, og denne tanke går som den bærende igennem fremstillingen. Denne er da også blevet et engageret og til tider meget bevægende indlæg i diskussionen om kollaborationens komplicerede og knugende problemstilling – og Kronika skåner ikke sig selv. Så meget desto ejendommeligere – omend følelsesmæssig forståelig – er hans nedvurdering af de ideelle hovedmotiver bag den danske regerings og især Scavenius' forhandlingspolitik. For hvad gjorde Scavenius i København andet end Kronika i Berlin? At spille spillet i fjendens lejr for at overleve og få sine landsmænd til at overleve!

HANS KIRCHHOFF

WALTHER HUBATSCH: Kriegswende 1943. Beiträge zur Wehrforschung Band XI. Udgivet af Arbeitskreis für Wehrforschung. Darmstadt, Wehr und Wissen, 1966. 160 s. 12,80 DM.

Professor Walther Hubatsch fra Bonn, der vil være kendt herhjemme bl. a. for sit arbejde »Die deutsche Besetzung von Dänemark und Norwegen 1940« (1952), har øget sin omfattende krigshistoriske produktion med en bog om 2. verdenskrigs kulminationsår, vendepunktet i 1943. Der er ikke her tale om noget originalt arbejde, for fremstillingen er praktisk talt identisk med forfatterens introduktion til det af ham redigerede tredje bind af Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht 1940–45 (1963); således er også her krigsdagbogen hovedkilden, synsvinklen er førerhovedkvarterets og emnet de tyske krigshandlinger i deres militær-strategiske sammenhæng. Med disse begrænsninger giver bogen en kort, klar og logisk opbygget fremstilling af den militære udvikling i 1943, det år da de allierede i afgørende grad vristede initiativet fra Hitler og tvang værnemagten ud i forsvarskrigen.